

УДК 159.9

Ігор Володимирович КЛИМЕНКО,

кандидат психологічних наук,

заступник голови

Національної поліції України (м. Київ);

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3552-2277>

ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Обґрунтовано необхідність цілеспрямованого формування антикорупційної спрямованості особистості курсантів у системі вищої поліцейської освіти. Визначено, що антикорупційна спрямованість особистості є поняттям, здатним відбити весь спектр проявів особистості в соціально-професійній сфері. Підкреслено, що формування антикорупційної спрямованості особистості курсантів в умовах вищої поліцейської освіти має бути реалізоване за допомогою її системного формування в процесі професійного навчання й виховання.

Ключові слова: антикорупційна спрямованість, вища поліцейська освіта, корупція, курсанти, професійне навчання.

Становлення України як незалежної демократичної держави визначає потребу протидії соціальним явищам, що негативно впливають на розвиток суспільних відносин і створюють загрозу існуванню принципів, притаманних правовій державі. Одним із таких небезпечних явищ, що гальмують належний розвиток будь-якої держави, є корупція, адже вона створює серйозні перешкоди в налагодженні нормальних відносин у правовій, економічній, політичній та інших сферах суспільного життя.

Корупція – це не лише певні діяння, а й система негативних поглядів, переконань та установок [1, с. 77], спосіб мислення, який обумовлює спосіб життя. С. В. Степашин зазначає: «Корупція – не просто хабарі, не просто зловживання службовим становищем, не просто завуальовані види підкупу чиновників. Це хвороба більш глибока, яка має у своїй основі психологічну установку використовувати державну службу як невичерпне джерело для досягнення корисливої мети» [2]. Морально-психологічні

наслідки корупції проявляються в тому, що вона є потужним фактором деморалізації суспільства, девальвації моральних цінностей деформації індивідуальної та суспільної психології; вона нищить духовні та моральні цінності, сприяє поширенню у суспільстві кримінальної психології, змінює мотивацію службових осіб у сфері державного управління, а також громадян у різних сферах соціального життя [3, с. 52]. Існування корупції в правоохоронній системі загалом дає підстави вважати її вкрай небезпечним явищем – одним із проявів професійної деформації правоохоронців.

Антикорупційна культура як частина правової культури, яка, у свою чергу, є невід'ємною від загальної культури, чинить істотний вплив на погляди, установки та норми поведінки особистості, у тому числі й у професійній сфері. Відповідно, найважливішим соціальним інститутом боротьби з корупцією є система освіти. Сучасне українське студентство, повною мірою відбиваючи стан і проблеми усього нашого суспільства, демонструє відсутність чіткої системи цінностей, моральних норм та установок професійної поведінки, а також невисокий рівень громадянської активності. Тому в сучасній соціально-політичній і культурно-історичній ситуації, що склалася в Україні, освіта повинна стати однією з умов відродження та розвитку самої держави, а психологізація свідомості громадян і високий загальнокультурний і фаховий рівень молодих спеціалістів – фундаментальними умовами кардинальних суспільних змін.

Переважну більшість досліджень корупції зосереджено у площині юридичної відповідальності. Водночас полімодальна структура корупції як явища потребує поліморфної об'єктивізації наукового пізнання та застосування міждисциплінарних підходів. Не викликає сумнівів, що значний попереджувальний потенціал у справі протидії корупції має психологія як мультіпарадигмальна галузь знань. Разом із тим традиційне розуміння психологічної готовності до правомірної поведінки не повністю відображає зміст сфери особистісних передумов такої поведінки. Не менш важливим є інший бік – свідоме утримання суб'єкта від протиправних дій у поєднанні з активною протидією криміногенним чинникам. Така діяльність є можливою лише за наявності певних передумов, які в літературі мають різні назви: правомірна

спрямованість особистості, антикримінальна стійкість, законослухняна правосвідомість особистості тощо [4].

Проте більшість учених, які досліджували цю проблему як у психологічному, так і в педагогічному аспектах, досить чітко визначає спрямованість як якість особистості: антикорупційний світогляд особистості (О. Н. Журавльова), антикорупційну поведінку особистості (Т. М. Безубяк), антикорупційну правосвідомість особистості (А. А. Чушкіна), антикорупційну компетентність особистості (В. О. Печенкін), антикорупційну стійкість особистості (О. М. Манолова, О. І. Лаптева, О. М. Пастушеня), антикорупційну культуру особистості (А. Р. Хамдєєв), антикорупційну позицію особистості (Д. О. Рибалкін) та ін. [5]. Таким чином, проаналізовані дослідниками визначення антикорупційної складової людини не завжди повною мірою здатні відбити весь спектр проявів особистості в її соціально-професійній сфері.

Спрямованість особистості – це складне мотиваційне утворення. Одним з етапів допрофесійного періоду генезису професійної спрямованості є юність і студентський вік людини, і саме в цей період відбувається становлення компонентів професійної спрямованості, що поступово інтегруються в цілісну систему.

Антикорупційна спрямованість виступає підструктурою професійної спрямованості особистості. Антикорупційна спрямованість особистості – інтеграційна якість особистості, яка є підструктурою професійної спрямованості й забезпечує неухильність дотримання антикорупційних норм у соціально-професійній діяльності за рахунок діяльнісно-мотиваційної установки на відтворення морально-правової стійкості до проявів корупції.

Широкомасштабна боротьба з корупцією, розгорнута нині в нашій країні, не могла оминати стороною систему вищої освіти. Антикорупційна освіта нерозривно пов'язана з вихованням особистості, поєднуючи в собі виховання правої свідомості та громадянської етики, опанування знань про механізми антикорупційної поведінки. Метою антикорупційної освіти має бути формування ціннісних установок і розвиток здібностей, необхідних для виховання у курсантів активної громадянської позиції, що виражається, серед іншого, в негативному ставленні до корупції. Результат антикорупційної освіти повинен забезпечити здатність виконувати професійні обов'язки й взаємодіяти з представниками влади правовими методами.

Аналіз сучасних підходів до антикорупційної освіти дозволив визначити наявність як загальних, так і конкретних її принципів. Тому ефективність гармонійного вбудовування антикорупційних компонентів в освітній процес може бути забезпечено дотриманням таких положень: системний підхід; комплексність (формування не лише антикорупційного світогляду, але і стандарту поведінки); врахування вікових особливостей; гуманізація суб'єкт-суб'єктних стосунків у навчально-виховному процесі; превентивність – партнерство освітніх установ з молодіжними організаціями, батьками, соціально відповідальним бізнесом, представниками влади та правоохоронних органів; спрямованість навчального процесу у вищих навчальних закладах на професійне виховання з акцентом на антикорупційний компонент; інтегрованість в освітній процес; управління процесом становлення антикорупційної спрямованості через залучення курсантів у базову та професійну культуру; забезпечення суб'єктивної антикорупційної позиції курсанта в процесі його професійної підготовки, послідовність, поступове ускладнення [5].

У результаті аналізу стану досліджуваної проблеми в навчальних закладах системи МВС можна виділити два основні підходи – формальний і неформальний. У рамках формального підходу для освітніх установ нині розроблено низку методичних рекомендацій із формування антикорупційної спрямованості як у межах наявних освітніх дисциплін, так і для спецкурсів. Неформальний підхід реалізується за допомогою психолого-педагогічного інструментарію: проведення семінарів, ділових ігор, тренінгів і громадських форумів щодо протидії корупції, цивільних акцій, проведення досліджень студентами та курсантами вищих навчальних закладів системи МВС. Також велику роль у рамках неформального підходу відіграє організація взаємодії освітніх установ, підліткових і дитячих клубів, молодіжних громадських організацій тощо. Антикорупційна освіта в умовах вищої школи постає цілеспрямованим, спеціально організованим процесом формування антикорупційної спрямованості особистості майбутнього правоохоронця у рамках професійного виховання.

Таким чином, антикорупційна спрямованість є найважливішою детермінантою професійної спрямованості майбутнього правоохоронця та виступає невід'ємною рисою сформованої

громадянськості особистості, яка усвідомлює себе повноправним членом суспільства. Формування антикорупційної спрямованості в умовах вищої школи може відбуватись за допомогою антикорупційної освіти, здійснюючись як засобами навчання, так і професійним вихованням. Важливим завданням на шляху запобігання та протидії корупції в Україні виступає формування антикорупційної культури суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Невмержицький С. В., Шульженко Ф. П. Корупція і національна безпека : навч. посіб. Київ : Вид. центр КДАУ, 2000. 194 с.
2. Кісіль З. Р. Корупція в органах внутрішніх справ: проблеми протидії. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 2. С. 9.
3. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. Київ : Юрид. думка, 2004. 400 с.
4. Філіппов С. О. Антикорупційна стійкість особистості. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Психологічні науки*. 2014. № 4 (73). С. 503–511.
5. Шарапова Е. А. Формирование антикоррупционной направленности личности в профессиональном воспитании студента вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Краснодар, 2016. 164 с.

Одержано 02.03.2018

Обоснована необходимость целенаправленного формирования антикоррупционной направленности личности курсантов в системе высшего полицейского образования. Определено, что антикоррупционная направленность личности является понятием, способным отразить весь спектр проявлений личности в социально-профессиональной сфере. Подчеркнуто, что формирование антикоррупционной направленности личности курсантов в условиях высшего полицейского образования должно быть реализовано с помощью её системного формирования в процессе профессионального обучения и воспитания.

Ключевые слова: антикоррупционная направленность, высшее полицейское образование, коррупция, курсанты, профессиональное обучение.